

Preek op 25 juni 2017 in de Morgensterkerk te Heemskerk over Prediker 1 en 3**Prediker 1**

- 2 Vluchtiger dan vluchtig, zegt Prediker,
vluchtiger dan vluchtig,
alles is vluchtigheid.
- 3 Welke winst is er voor de mens
bij al zijn gezwoeg,
waarmee hij zwoegt onder de zon?
- 4 Een generatie gaat, een generatie komt,
maar de aarde houdt altijd stand.
- 5 De zon komt op, de zon gaat onder,
en dan haast ze zich naar haar plaats,
waar ze weer opkomt.
- 6 Hij gaat naar het zuiden, hij draait naar het noorden,
draaiend, draaiend gaat de wind
en al draaiend keert de wind weer terug.
- 7 Alle beken gaan naar de zee,
maar de zee wordt niet vol;
naar de plaats waar de beken heen gaan,
daarheen gaan ze steeds weer.
- 8 Alle dingen zijn vermoeiend,
niemand kan het verwoorden;
geen oog wordt verzadigd van zien,
geen oor wordt vervuld van horen.
- 9 Wat er was, dat zál er zijn,
wat er gedaan wordt, dat zál gedaan worden:
er is niets nieuws onder de zon.
- 10 Is er een ding waarvan men zegt: Zie, dít is nieuw!
...het was er altijd al,
het was er voor ons al.

Prediker 3: 1-13

- 1 Voor alles is er een bepaald tijdstip,
er is een tijd voor alle dingen onder de hemel:
- 2 Een tijd voor baren en een tijd voor sterven;
een tijd voor planten
en een tijd voor aanplant onwortelen.
- 3 Een tijd voor doodslaan en een tijd voor genezen,
een tijd voor afbreken en een tijd voor opbouwen.
- 4 Een tijd voor huilen en een tijd voor lachen,
een tijd van jammeren en een tijd van dansen.
- 5 Een tijd voor stenen wegwerpen
en een tijd voor stenen opstapelen;
een tijd voor omarmen
en een tijd voor verre blijven van omarming.
- 6 Een tijd voor zoeken en een tijd voor verliezen,
een tijd voor bewaren en een tijd voor wegwerpen.
- 7 Een tijd voor kapotscheuren en een tijd voor dichtnaaien,
een tijd voor zwijgen en een tijd voor spreken.

- 8 Een tijd voor liefhebben en een tijd voor haten,
een tijd van oorlog en een tijd van vrede.
- 9 Welke winst is er voor wie iets doet
terwijl hij zo zwoegt?
- 10 Ik overzag de bezigheid
die God de mensenkinderen geeft om mee bezig te zijn...
- 12 En ik erken, dat daarbij geen goed is
dan dat je je verheugt
en goed doet in je leven.
- 13 Ja, ieder mens die eet en drinkt,
en het goede ziet bij al zijn zwoegen:
een Godsgeschenk is dat.

**

Wat is het toch eigenlijk een wonder dat die Prediker ook in de Schrift staat. Dat deze óók een bijbelse stem is. Hij is degene die de vragen stelt. Kritische vraagtekens bij zo ongeveer alles. Bij onze moraal, bij wat wij belangrijk vinden in het leven, bij onze zekerheden. Kritisch vraagteken bij ons geloof ook, niet te vergeten:

Als wij ons ergens met hart en ziel voor inzetten, dan zegt de Prediker: *Beter een handvol rust dan twee vuisten vol zwoegen en najagen van wind.* (4:6)

Als wij ons uiterste best doen om goede mensen te zijn, in de weer met goede daden, dan zegt de Prediker: 'Of je nou een goed of een slecht mens bent, dood gaan we allemaal.' (7:16)

En net als je het heel wat vond dat je toch met enige regelmaat naar de kerk gaat, zegt de Prediker vriendelijk maar beslist: 'Loop nou maar niet te hard naar de tempel. Houd je aan Gods geboden en wees verder niet te vroom.' (4:17)

Hoort u, iemand die steeds de keerzijde van de zaak laat zien. Een criticus, een scepticus. Hij prikt en hij steekt. En... gelukkig maar. Ik vind het eigenlijk, bij nader inzien, zo mooi, dat deze stem ook klinkt. En dat is nu juist zo sympathiek aan de God van Israël, dat hij vindt dat dit in zijn gemeente ook gehoord moet worden, dat nu juist de vragensteller ook onder zijn getuigen moet zijn.

II

Wat hebben we deze vragensteller nodig vandaag. Ruimte voor vragen, ruimte voor twijfel, voor niet-weten. Hoezeer hebben we dat nodig in onze tijd, waarin mensen maar al te vaak gelijk hebben, en met hun mening en hun overtuiging... elkaar te lijf gaan. 'Mijn heilige gelijk!'

Trouwens, ook in onze kerk klinkt er op dit moment, als ik het wel heb, een roep om overtuigd te zijn. Namelijk... omdat dat werkt. Dat hebben marktonderzoekers aangetoond: dat je mensen voor je wint, als je overtuigd bent van je product. Een mooi product, een stevig standpunt, daar willen mensen wel bij horen. Dus: niet dat getwijfel, dat moeten we in de kerk niet hebben... laat van je horen. Nu jij!

U hoort dat er in zo'n sfeer weinig ruimte is voor de Prediker... Maar, de God van Israël wil die Kohèlet, die Prediker, erbij hebben. Hij wil de vraag, de scepsis, ja zelfs de tegenspraak! er juist bij hebben. Zo is deze God.

En terwijl ik dat zeg, realiseer ik me, dat de Prediker, die nu hier in de kerk zit, dat die zijn hoofd schudt. Nu ook, juist, terwijl ik dit zeg! Hij kijkt me aan, met een groot vraagteken in z'n gezicht: 'Nee, Marco Visser. *Zo is deze God*, hoor ik je dat nou zeggen? Hoe weet jij dat dan? Wat weet jij ervan, hoe God is? Beste dominee, ik hoor jou eigenlijk een beetje te vaak dat soort zinnetje zeggen: God wil zus en zo... en God vindt dit en dat... Bespaar me die zinnetjes! Dat is mij allemaal veel te stellig.

De daad die God doet, de mens begrijpt daarvan niets, van begin tot einde niet (3:11). Je weet er niets van. Houd je mond maar liever.'

III

*Vluchtiger dan vluchtig,
alles is vluchtig...*

Zo relativeert vandaag de Kohèlet ons doen en laten, ons spreken, onze overtuigingen, ons zwoegen. Vluchtig. Het Hebreeuwse woord dat er staat, is: *hèvèl*. De oude Nederlandse vertaling is 'ijdelheid', maar dat is inmiddels in onze taal iets anders geworden. *Hèvèl* betekent damp, zuchtje, ademtocht. Je hoort het ook in de naam Abel, dat is ook: *hèvèl*. (Zoals Abel in dat verhaal over Kain en Abel ook... zomaar weg is. Een zucht en... dood is hij. De zwakke broeder...)

En nu, heel ons leven is *hèvèl*, zegt de vragenman Kohèlet.

De rabbijnen, de latere Joodse Bijbeluitleggers, zagen er een plaatje bij: stel je voor dat er een pan water op het vuur staat. Het water begint te koken en er slaat damp van af. Zet er dan nog een pan bovenop. Dat water wordt ook warm, daar komt ook nog wat damp vanaf. Maar zet er dan nog een pan bovenop. Het laatste restje damp, bijna niet te zien... dat wordt hier bedoeld. Dampje van niks, laatste restje, zucht.

Dat is ons leven. Zegt Kohèlet.

Je zwoegt en zwoegt...

Een generatie gaat, een generatie komt...

De zon komt op en gaat weer onder...

De wind draait en draait...

Alle beken stromen naar de zee...

Alle woorden zijn vermoeiend.

IV

De vragensteller confronteert ons er vandaag mee, dat wat wij doen en wat wij zeggen, en wat wij voorstellen – dat het begrensd is. Dat is niet voor altijd.

Dat is het wat de Prediker ons vandaag voorhoudt. Maar nu doet hij dat niet door ons dat in te peperen. Dat doet hij niet door een donderpreek, om ons duidelijk te maken dat wij maar nietige mensjes zijn en dat we heus niets voorstellen. Nee, die Kohèlet doet dat door een liedje! En dat is zo opvallend. Hij vertelt en hij vertelt... en dan... begint hij plotseling te zingen. Ik weet het niet, misschien dacht u inmiddels dat de Prediker een beetje een chagrijn of een droogstoppel was, een zuur gezicht. Maar nee, hij is een dichter! Een zanger! We hebben het gehoord, Prediker 3:

Er is tijd die vergaat en vlug is vergleden.

Tijden van haat of een tijd voor vrede.

Een tijd van gaan en een tijd van komen.

Na de strijd om 't bestaan een tijd van dromen... (Karel Eykman)

En zo voort en zo alsmar verder, in dezelfde cadans. Als een zachte, zwierige melodie. Bijna zo dat je aan een wals gaat denken. Hoor je hoe mild, ongelofelijk eenvoudig, en juist daardoor zo mooi.

Ja, en waarom *is* het zo mooi, dit liedje van die vragenman? Toch vooral vanwege de herkenning, denk ik. Omdat je meteen, op het moment dat hij begint te zingen, ergens aanvoelt: dit is mijn leven! Dit is het toch eigenlijk helemaal... Ons leven kent die verschillende kanten, die soms tegenpolen zijn. En soms, als je iets meemaakt, er midden in zit, dan ga je erin op, dan lijkt het wel eens of er alleen maar dit is... Maar nee, er zal ook weer een andere tijd zijn. Wat er nu is... het is begrensd.

Een lied dus! Niet om ons iets in te peperen. Niet om ons met geweld van iets te overtuigen. Maar eenvoudig om ons iets te laten hóren, om ons iets laten mee-voelen. Iets van: zo is het, dat leven van ons. Het is eindig, het is tijdelijk, het is begrensd. Eerst is er tijd voor het één. Maar dat blijft niet. Even later is het tijd voor het ander.

Er is een tijd van baren en een tijd van sterven. Zie je, wij zijn er nu, maar wij zijn er niet altijd geweest. En we zullen er ook niet altijd zijn. En weet je, dat is misschien maar goed ook.

Er is een tijd van zwijgen en een tijd van spreken. Zie je, soms valt er wat te zeggen. Maar een andere keer zwijg je liever. Dat hangt er maar van af. En daarom moeten we ook maar een beetje op onze woorden letten.

Er is een tijd van afbraak en een tijd van opbouw. Zie je, wat wij opbouwen, is niet voor de eeuwigheid. Wat je hebt opgebouwd, breek je later weer af. Of dat doet een ander voor je. Daarom past ons bescheidenheid...

Alles zijn tijd. Voel je hoe je erin meegenomen wordt... Je weet dat het leven zo is, zoals hij het bezingt, zo kleurig en tegelijk relatief, zo rijk en tegelijk begrensd. Zo mooi en zo kwetsbaar.

V

Maar wat doen wij er nu mee? Kijk, het kan je angst aanjagen, dat het alles zo relatief is. Het kan zijn dat je je ertegen wilt verzetten, dat er niets blijvend is. En dan kun je een paar dingen doen. Je kunt enorm in actie komen, heel krampachtig gaan proberen toch nog iets blijvends te bewerkstelligen. Of je kunt je er juist bij neerleggen, je schouders ophalen, je handen in je schoot leggen, want 'je kunt er toch niks aan doen', jij kunt toch geen verschil maken.

Maar ik heb de indruk dat de Prediker zegt: Allebei niet. Ga jij nu maar (lijkt hij mij te zeggen) op zoek naar wat het *goede* is in het leven. Het goede! Na dat liedje dat hij zingt, laat de Prediker bijna terloops drie keer het woordje 'goed' vallen. *Tov* in het Hebreeuws: *Ik heb gezien dat er bij de mensen geen GOED is dan: dat men zich verheugt en GOED doet in zijn leven. Ja, ieder mens die eten zal en drinken, en het GOEDE zal zien bij al zijn zwoegen: een gave van God is dat.*

Ga jij nu maar op zoek naar wat goed is voor jou. Temidden van al die dingen. Er is een tijd voor het één en er is een tijd voor het ander. En soms buitelen de dingen over elkaar heen. Maar temidden daarvan ga jij kijken waar het goede is.

VI

Ik moest denken aan Genesis 1, waar iedere scheppingsdag eindigt met: *en God zag dat het goed was*. Maar ik word natuurlijk meteen onderbroken door de Prediker die tegen mij zegt: Ja ja dominee, dat dacht ik wel, jij wilt natuurlijk gelijk weer over God beginnen. Maar doe dat nou maar eens niet. Natuurlijk, Genesis 1 is prachtig. Maar nu gaat het er niet om wat God zag – maar om wat jij ziet. Jij bent nu aan de beurt om te zoeken en te speuren naar wat goed is in jouw ogen. Waar licht voor jou het goede leven op? Waar is er voor jou iets van de goede schepping te zien? Zou het kunnen zijn... in het heel gewone? In het heel eenvoudige? In het hier en nu? Is het misschien goed – als je gewoon met elkaar aan tafel zit, of zomaar alleen met een kop thee, een glas wijn? Is het misschien als jou zomaar éven opvalt, dat de zon de bomen in het licht zet na de regen? Is het misschien als je even, een moment lang, weet dat je ziel veilig is en je stem gehoord wordt? Zou dat het kunnen zijn, het *goede*...

De Prediker komt er in zijn boek een aantal keren op terug: probeer nou, temidden van alles, het goede te zoeken. Verheug je in het gewone, het onspectaculaire. Als een refrein komt het steeds terug. Verheug je dan in het gewone, het bij-elkaar-zijn, samen eten en drinken. Het gewone – waarvan de Prediker ook wel weet dat het juist helemaal niet gewoon is. Het is juist heel bijzonder. Omdat het aan alle kanten aangevochten wordt. En: omdat je het niet kunt maken. Omdat je het niet kunt forceren. Het is het moment dat je in de schoot geworpen krijgt, dat heel even, zomaar gebeurt.

Het moment waarop je je verwondert: hoe is het mogelijk, kijk nou toch, één en al gave, allemaal alleen maar – gegeven. Leef dan ontvankelijk.

Zie je, alle dingen hebben tijd. En temidden van al die dingen, licht er soms zomaar iets op van hem die onze tijd vult met zijn goedheid. We willen er niet al te vroom over doen, laten we nu gewoon maar in dankbaarheid een lied zingen.